

Učiteljski Glas

→ Glasilo „Saveza dalmatinskih učitelja“ ←

Vlasnik i izdavaatelj
„Savez dalmatinskih učitelja“

Brzot. „Narodne Tiskare“
u Splitu.

Urednik:
Dinko Sirovica.

Izlazi na 15. svakoga mjeseca. Zapada 4 K na godinu. Učiteljski pripravnici i pripravnice dobivaju ga za pol cijene. Pretplata se šalje D. Domiću učitelju i blagajniku „Saveza dalmatinskih učitelja“ u Spljetu, a članci i dopisi uredništvu. Rukopisi se ne vraćaju.

PRIJE IZBORA.

Ne dijeli nas već mjesec dana od općih izbora zastupnika na Carevinskom Vijeću u Beču.

Ovoga puta poskočio je značaj ovih izbora i kod nas. Ukinule su se kaste i privilegije, zbog kojih je masa naroda trpjela grdnu nepravdu. Individualizam i samovolja pojedinaca carevala je nad pukom. Dešavalo se, da ograničeni broj birača šalje u Beč kao svoga poslanika čovjeka, a da ga nikad nije bilo vidjeti u izbornom srezu, kako bi ga biraci upoznali, a on bio u mogućnosti, da razvije svoj program i sazna što je narodu od potrebe i kakve su mu želje. Poklanjala se pažnja auktoritetu. Sposobnost mu se računala u toliko, koliko je njegova snaga vrijedila za svrhe stranke, koja ga bira. Tako je bilo prije. Tako će ostati i sada, ali sa malo izmjene.

Općenitim pravom glasa, stvorena je mogućnost svakom muškom čeljadetu, koje je navršilo 24-u godinu, da po svojoj volji i savjesti dade glas onomu, za koga je uvjeren, da će na carskom divanu zastupati interese narodne.

Novom uredbom stranačko načelo u našoj pokrajini ne će pretrpjeti nikakve štete. Izborni su srezovi tako razdijeljeni, da je obezbijegjen uspjeh hrvatskim i srpskim narodnim predstavnicima bez ikakve bojazni. One trzavice, koje su u ovakijem prilikama općenite i shvatljive u našoj pokrajini, ne će načelu, kao takovome nanijeti štete. Ojačat će pojedine frakcije prema uplivu i agitaciji, što su je znale razviti za ovaj prvi pokušaj.

Više od ijednog staleža društvenog, narodni je učitelj najviše u dodiru s narodom. On š njime žive i napreduje. S toga pravi narodni učitelj i nije ostao ravnodušan prema narodnim nevoljama, već je vazda vodio lealnu borbu za narodnu svijest i napredak.

Mi smo po sebi, kao kasta bili vazda vrlo dobri demokrate u borbi za narodnu slobodu. Istina,

doživjeli smo mnogo razočaranja i poniženja. Naš zahtjev, da nam se kao narodnim radnicima obezbijedi pravedno regulisanje plata protezao se i povlačio za trideset teških i dugih godina. Na kraju, kad smo potpisima pokrenuli narodni plebišit, dobačene su nam mrvice, koje se ne slažu ni sa našim ugledom, spremom ni sposobnosti, prema ostalim službenicima zemaljskim. Nas tišti ona ista nevolja, kao prije, jer su životne namirnice tako poskočile u cijenama, da ih mi nikako nijesmo u stanju iscijeliti mrvicama.

Narod poznaje naše jade i nevolje i želi, da im se opet doskoči pravilnim uređenjem škola i učiteljskih beriva. Narodni prestavnici, kad se budu birali, treba, da čvrsto obetaju, da će se svakom prilikom zauzeti za ekonomsko poboljšanje učiteljskog staleža. Naši učitelji, pripadali oni ma kojoj stranci ili frakciji, neka u narodu povedu živu agitaciju za narodnu prosvjetu i ekonomsko stanje svoga staleža, koje je od sviju najplemenitiji, ali na žalost i najvećma zapušten. Obetanja će bez sumnje i ovom prilikom biti za nas povoljna. Ovo je najuspješniji način, da nas se zadovolji i da od radosti klipsamo i znojimo se za ovoga ili onoga kandidata. Jedini način, kojim ćemo pospješiti povoljno riješenje obetanja, bit će taj, da nas se najdalje kroz godinu dana izvijesti u javnosti, što se uradilo i koliko se postiglo za napredak prosvjete u Dalmaciji. Bez razlike megju nama, i bez zamjere ikome, mi smo mišljenja, da je ovo najpodesniji način za sada, kojim ćemo potvrditi našu svijest i pokazat se dostojnim onoga, što po pravu tražimo.

Ovom prilikom, neka zapamte i ovu naši prijatelji i drugovi. Nama bi najmilije bilo, kad bi megju zastupnicima u Beču sjedio barem jedan pučki učitelj. Po broju zastupnika, o kojima će se predvidjeti da će biti birani, naš će stalež prema

ostalima, — koji su brojem daleko manji od našega — biti zapostavljen i zanemaren. Tko je tome kriv?!

Odgovaramo: Nešto prilike, koje su brzo i bez sustezanja nastale; nešto malodušje; a poglavito pak, što nijesmo još organizovani.

Za to neka čuju našu poruku prijatelji i drugovi sada, pred izbore, jer ih mi ne ćemo da ih iznenagjujemo nikakvim proglašom a i obetanijima.

Bog vam i duša! Birajte po osvjedočenju i savjesti svojoj koga hoćete. Samo neka zastupnici budu na svom mjestu. Neka u zaštiti općijeh narodnih interesa budu u stanju da se sa svakim natječu i da budu nepropustljivi u obrani svog častnog imena narodnoga. A odmah pored toga, neka se postaraju za što skori prosvjetni napredak naše domovine u svakom pogledu.

D. P.

Riječ kolegama

poslije mog umirovljenja.

O mojem umirovljenju pronosile su se više puta vijesti u našim novinama. Njekima je bilo poznato, da sam umirovljenje zatražio, pa kad su vidjeli, da ove školske godine ne učiteljujem, pomislili su, da sam već odmah početkom godine umirovljen. Megjutim ne bijaše tako, jer me je tek odlukom 25. ožujka t. g. br. 3038, pokraj. škol. vijeće postavilo u trajno stanje mira. Što li se je sve odigralo do ispuštanja te konačne odluke, ja ne ću da ovdje iznesem, ne ću da tim smutim svoje kolege, jer bi im morao pripovijedati o stvarima, koje bi im ukočenost, fiškalizam i iskrenost naše školske vlasti prikazale u takovoj slici, pred kojom bi se zbunili. I ovom prigodom moj je raboš ponarastao za nekoliko stranica, a te su ispunjene vrlo zanimivim gradivom, koje će mi u svoje vrijeme vrlo zgodno poslužiti.

U ostalom, ja bih danas mogao kazati da sam se kao učitelj rastavio od svojih drugova, tim više, što sam prionuo uz drugo zanimanje. Nego, i ako me školske klupe više ne će vidjeti, i ako kao učitelj u školi ne ću više djelovati, djelovat ću i unaprijed kao učitelj za dobro našeg zapuštenog školstva i za dobro cijelog učiteljstva, kojemu još nije učinjena pravica, koje još trpi od oskudice, koje materijalno nepotpomoženo nije još u stanju da za svoje moralno usavršenje poradi sve ono, što je učinilo i čini učiteljstvo drugih pokrajina i zemalja.

Na tome polju ostajem i nadalje vojnik, i sve olakšice, koje ćutim da sam stekao mojim umirovljenjem, svu onu slobodu, koju sada kao takav osjećam i uživam i koja me riješava stanovitih obzira, ja ću da od sada upotrebim jedino na korist, na dobro učitelja i učiteljica, u kojima ću i unaprijed gledati samo braću svoju.

To sam mojim bližnjim kolegama već kazao i na posljednjoj kotarskoj učit. konferenciji u Sibenuku, to im sada ponavljam, a ponavljajući kažem to isto i svoj braći kolegama širom pokrajine; kažem im, neka znadu, da će unaprijed još bolje naći u ovome svome glasilu, dok mu god budem

ja urednikom, ne samo zaštitu, nego i izdašnu pomoć u svakom njihovom nastojanju za dobro školstva i učiteljstva, te u opće za osviješćenje i prosvjetljenje naroda, s kojim učitelj žive, s kojim se on veseli i žalosti.

Iz učiteljskog kruga mene ne će nikad nestajati, jer u tom krugu provedoh cijelu mladost svoju, megju učiteljima prokušah život, megju njima očutih uz tolike jade i nevolje i plemenite slasti rada. S mojim učiteljevanjem ostaju skopčane tolike neizbrisive, značajne uspomene, na kojima ću se i nadalje nadahnjivati, kadgod budem trebovao žara, peleta i snage u daljnim obranama svake pravedne stvari, a najskoli u obrani učiteljskog imena i ponosa. —

Uz ovaj čedni, al' vama uvijek mili «Učiteljski Glas» ja ostajem, braćo učitelji, kao budni stražar, koji ne će dati da se u vaš tobar ušulja neprijatelj, te bi megju vas posijao razdor. Ljubav, ta velika i svemožna sila, koja čudesa stvara, naći će kroz stupce vašeg lista najudobnije, najljepše puteve k vama, a ja ću nastojati, da kroz te stupce ugje te ljubavi što više k vama, i da je ni najmanje ne izgubite.

Sviju vas vidim i držim vrijednim sinovima jedne, zajedničke domovine, koja nas sviju brani, sviju vas vidim i držim požrtvovnom djecom jednoga naroda, kojemu dva imena ne smetaju ni najmanje, da poradi za dobro za sreću jedne iste majke domovine-Hrvatske, koja nam svima budi uvijek posljednji i najviši cilj svih naših plemenitih nastojanja i podviga.

Gledajući vas takove, braćo, moje srce raste i ja ostajem eto uz vas ohrabren tom vašom ljubavi, tim vašim skladom, a osnažen mojim novim stanjem, u kojem slobodnije mogu da u vaše ime i govorim i prosvjedujem.

Amo, dakle, vašem «Glasu» povjeravajte unaprijed bez straha sve, što vas tišti, priopćujte mu sve, što želite, kažite mu sve, što cijenite da vas opravdano patri, i «Glas» će se vaš čuti jak i slobodan i dopriet će svagdje i ne će umuknuti,

dok vam god ne izvojšti viši ugled u društvu, dostojnije nagrade za vaš teški rad, e da odskočite iz bijede i potištenosti, u kojoj vas još ostaviše odlučujući čimbenici.

A da to pospješite, da akcija bude jača i sigurnija, na posljertku vam još jednom najtoplje

preporučujem, da se okupite, uredite i organizujete svukud u svoja «učiteljska društva», bez kojih kasno ikad išta postigoste. Tu mi želju ispunite, a vama će opet prema svojim silama svaku.

Vaš **Dinko Sirovica.**

Gragjanske škole i učitelji.

Primili smo 12. broj strukovnog lista: «*Měštanska škola*», što izlazi u Tišnovu, kao glasilo učitelja gragjanske škole češke narodnosti u Austriji. Tamo pored učitelja pučkih škola, koji su potpuno udruženi i organizovani, postoji još udruženje učitelja Čeha iz Češke i Moravske pod imenom: *Jednota učitelstva českých škol měštanských na Morave*. Sporazumno sa sličnim njemačkim Savezom učitelja gragjanskih škola, povelili su živu agitaciju, namjerom, da sve gragjanske škole u Cislajtániji progju pod državno vlastništvo i upravu. Pošto u svojoj akciji žele da bude sloge i sporazuma, obratili su se našem uredništvu, namjerom, da se i dalmatinsko učiteljstvo gragjanskih škola pridruži spomenutoj akciji i to što prije. Nastavnici iz Kranjske i Dalmacije imali bi se organizovati u: *Društvo učitelja gragjanskih škola Kranjske i Dalmacije* i po tom zajedno sa Česima ustanoviti: *Slavenski Savez učitelja gragjanskih škola*.

Razlog, kojim bi se zahtijevala nužda podržavljenja gragjanskih škola, iznešen je na ubjedljiv i opravdan način u članku lista pod naslovom: *In hoc signo vinces!* Primjetit nam je još, da se i po njemačkim stručnim listovima živo raspravlja ovo pitanje. Svi zaključci i stečeno dosadašnje iskustvo zagovaraju, da se škole gragjanske podržave, a učiteljima priznaju jednaka prava kao i ostalim državnim službenicima po položaju i spremi.

Puštajući našim kolegama gragjanskih škola, da se o stvari sporazume na način, kakov se njima i nastavi bude svigjao prikladnim, iznosimo na preskok u prevodu njekoje stavke iz rečenog lista, kojima se ističe nužda, da se škole gragjanske priključe državnom vlasništvu.

... «Kako danas stvari stoje, jedini je izlazak iz nesnosne krize, podržavljenje škola. Predvigjamo, da će nam se odmah prigovoriti: gubimo našu autonomiju! To su puste riječi, kojima se ništa ne postizava, osim fraze. Gdje bi bili, kad bi se lišili autonomije. A gdje bi bili, kad bismo pustili sve autonomiji na volju, kad ne bi bili

štićeni državnim zakonom? Valjda se bojimo, da nas ne prekore s narodnog izdajstva, premda bi i ovdje bili u društvu s osobama, s kojima se ne bi mogli stidjeti ni za što.

Činovnicima i profesorima državnim, gdje vlada ustav, niko ozbiljan ne će poreći patriotizam za to, što su državni. Tako ni svećenstvu, koje je iz državnih sredstava primilo kongruu, niko ne će prigovoriti, da je ovo popustilo u svojoj ustanovi.

Ako priznamo opće mišljenje, da je podržavljenje škola prijeka nužda, onda je skrajnje vrijeme, da ga riješimo osobito u ovom času, kad se mijenja pred izbore državni poredak i dopunjuje zakonotvorstvo.

Kad se pokrajinama oduzme briga o gragjanskim školama, one će onda tim većma moći da se postaraju oko poboljšanja pučkih škola i učitelja.

Ako se privrženici autonomije, — koja je ipak vrlo skućena, pored tako zvućnog imena, — boje pustit ispod svog upliva gragjanske škole, moraju imati u vidu, da će im se naknaditi ovaj neosjetljivi gubitak. Smanjit će im se ne samo u velikoj mjeri doprinosi pokrajinski, već i općinski, koje obilato prilažu za ovake škole.

Država, kojoj je stalo do evropskog svog glasa, ne bi se tako maćuhinski podnijela prama gragjanskim školama, kao vajna autonomija. Daleko bi bolje i zdravije bile sve zgrade, nego što su sada, kao i pokućstvo, jer bi bilo više sredstava za izdržavanje.

Prestala bi tada i ona nejednakost, nepravda i sebićnost, koja se provagja pod vidom autonomije. Take samovolje imamo primjera u Galiciji, gdje na 7 milijuna stanovnika nema već 60 gragjanskih škola sa poljaćkim nastavnim jezikom, dok sa ruskim nastavnim jezikom nema *ni jedne*. Na 2 milijuna jućnih Slavena nema *ih skoro 10*. — Talijanaca 700.000 ima ih svega 10. — Šest milijuna Čeha ima 300 svojih gragjanskih škola, dok devet mil. Nijemaca ima 400.

San i java.

Piše — S. Marćić — Šibenik.

Grobna je tišina vladala u cijeloj dvorani. Mladi je govornik svojim vatrenim govorom zanio svaćije srce. El ktrićne lampe rasvijetle u jedan put cijelu sobu, a on

nastavljaše: Gospodo! Doletjeli smo sa raznih strana naše mile domovine, pustili smo naša mirna skrovišta, da se ovdje bratski dogovorimo, da se osnažimo na daljnji rad.

Domovina s veselim posmjehom gleda na naš posao, ona sve nade polaže u nas, jer nam je povjerila sve, što najmilijega imade. Časna, uzvišena, ali je i teška zadaća pučkog odgojitelja. Budimo na visini svoje zadaće, gledajmo s pouzdanjem na uspjeh svoga rada.

Obitelj, domovina, čovječanstvo povjerilo nam svoj pomladak, svoje milje i omilje, postavilo je u naše ruke njihovu budućnost. Mi moramo, da se tome pozivu duševno odazovemo. Usadimo u ta mala nevina srdašca klicu svih onih vrlina, koje potpun čovjek mora da posjeduje i uzgojimo u njima plemenitih ideja, probudimo ih na nov život; pripravimo ih, da jednom postanu potpuni ljudi, svijesni svoje zadaće, spravni na sve, što je lijepo, uzvišeno, sveto; stvorimo tvrde značajeve, nesebične ljude, prave rodoljube, uskrisimo i na novi život probudimo po njima milu našu domovinu; odazovimo se tako najbolje njezinom pozivu.

Koliko i koliko dobra možemo, da kao takvi učinimo.

I dok se drugi na razne načine za nju bave, ona se najviše pouzdava u naš skromni i mirni rad.

I mi se za nju borimo; kompaktna je naša vojska, široko je naše polje, neprestana je naša borba, ljuti su naši neprijatelji, velike su naše zapreke, ali neka bude jaka i naša volja, neumoran naš rad, neustrašiva naša borba, sigurna ideja naše pobjede, pak ćemo malo po malo koracati dalje i dobiti jednu od najvećih, najplodnijih pobjeda.

A pobjeda mora da bude naša, samo naprijed.

Vratimo se dakle nanovo našem djelovanju. Zabitna su nam mjesta, kukavne su nam prilike, ali je časna naša zadaća, sveta je ideja, koja nas uzdiže. Vratimo se našem djelovanju, većim oduševljenjem za našu svetu misiju; čvrstom odlukom, da ćemo dobro raditi, da ćemo mir, ljubav i slogu sijati i znanje i prosvjetu širiti; lijepo, dobro i istinito ljubiti; zloću, opačinu i nered trijebiti. Vratimo se spouzdanom nadom, da ćemo u našem poslu uspjjeti, stalni u ideji, da je najveća plata, najbolja zadovoljština za čovjeka, kad mu je savjest čista, da dobro radi, sigurni u uvjerenju, da nitko više od nas, ne može dobra da učini.

Opojem s ovakovim idejama pristupimo u našu školu, pak će nam u njoj svaki trenutak biti zaslagjen.» —

Urnebesko pljeskanje i povlagivanje zaori cijelom dvoranom.

* * *

„Crtanje u našim pučkim školama.“

(Nekoje opaske raspravi A. Kačića)

U 12. broju «Učiteljskog glasa» od prešle god. gosp. A. Kačić napisao je neke netočnosti, koje ću da ispravim radi interesa same stvari. Sudeć po natječaju za risanke i ostalo, držim da će se i kod nas bar u čem promijeniti dosadašnja metoda u risanju — o čemu mislim i ja pisati, pak se zato ne ću da na cijelu raspravu osvrnem, koja je u ostalom opsežna i detaljna, te koja bi po tom bila prije

«Mili moj, ti si zaspao, a blizu su 4 sata, škola je već zvonila, a djeca se počela skupljati. Uprav je sada vikao neki čovjek, da si mu oglobio dijete, a ono, da je imalo posla kod kuće, ako mu ne oprostiš globu, da će te tužiti. Pak nijesi ništa kupio ni za večeru, a znadeš, da je u našoj kesi malo novaca, a do svršetka mjeseca hoće se još cijela jedna sedmica.»

«Ah moja Angjelko, kako sam nešto lijepa snivao; još mi one zlatne riječi struje u ušima: obitelj, domovina, čovječanstvo, to sve gleda na nas; u našim je rukama sudbina njegova. Da,» posvetiti se ovom zapuštenom narodu, raditi za nj, za ovu milu djecu, to je ideal borbe.»

«Ti uvijek o istom gudiš; zar ne vidiš, kako malo tko za te mari, ne vidiš, kako se ismjeavaju tvome radu. Ti se za druge mučiš, pak koja ti je plaća za to. Da ti tko može nauditi, stalno te ne bi štedio. Pa kako si naplaćen za svoj rad? I prosti je poslužnik bolje plaćen od tebe.

Sada su svim činovnicima povisili plaću, a tebi ništa. Ti radiš i mučiš se više od drugih, i još moramo da kurburimo u ovom neznatnom selašcu, željni da dobavimo komad dobra mesa. Što ćeš postignuti od tog našeg seljaka, tup je, iskvaren, gleda samo svoju korist. Danas će te u zvijezde kovati, a sutra ti jamu kopati.»

«O moja Andjelko nemoj tako, ti me ne razumiš. Da,» ti moja djeca, to je moj raj i ja ću za vas sve učiniti, ali kako ćeš, da zaboravim, na onaj moj narod, kako ćeš, da se njemu ne posvetim? Znam, smiju mi se, neki me krivim okom gledaju. Ja sijem ljubav, a oni mi vraćaju prezir, ali što to meni smeta. Ideja za koju radim sveta je, valika je, pak što su te malenkosti prama njoj? Uz digni se mila moja do one visine, iz koje ja promatram te protivštine, pak ćeš vidjeti kako su malene! oslobodi se ovih zemaljskih veriga, pogledaj s višega, s idealnoga stanovišta na moj rad, na moju zadaću, pak će ti se sve ove protivštine prikazati kao sićušni mravi, koji amo tamo vrludaju. Bar ti mila moja, uzdigni se do moje visine, pak mi budi i u tome vjernom drugaricom, kao što si mi i u drugome.»

«Plemenito srce kriješ, zlata vridiš dušane moj. Hajde u školu, no nemoj zaboraviti, da dobaviš novaca i da kupiš večeru.»

«Idem, idem! takov ti je ovaj svijet.»

dobro došla. Ja ću s toga da iznesem samo ono što hoću da primjetim.

Gosp. Kačić dakle navagja gradivo što odregjuje nastavna osnova za više tečaje svih kategorija pučkih škola, koje glasi: «Razabranje likova, kutova i crta na tjelesima, počinjuć s kocke. — Vježbe u crtanju različitih likova složenih od pravaca, kutova, trokuta i četverokuta.

— Prostoručno crtanje lakih nakita. — Za djevojčice paziti je na ženske radnje.» — Zatim piše: «Po ovoj bi se odredbi moglo tumačiti, da razabiranje likova, kutova i crta ima početi na kocki, pa naprijed, t. j. da učenici, ili moraju crtati, ili pred sobom imati razna tjelesa, pa da im učitelj nenaravnim skokom predočuje i tumači njihove česti. Ovakovo tumačenje normalne osnove bilo bi ne samo netemeljito i krivo, već bi se i kosilo sa svim didaktičkim načelima, pa i sa minist. nared. od 6 svibnja 1874., koja sasvim isključuje i najmanje poimanje tjelesa sa strane perspektive. Odredba se dakle normalne osnove ima tumačiti, da pouka u crtanju likova, kutova i crta ima početi sonim, što učitelj, a ne učenik, opaža na kocki, pa dalje na ostalim tjesima, po načelu «od lakšega k težemu, od jednostavnog k složenomu,» jer se na kocki opaža najjednostavniji, najobičniji i najlakši lik, kut i crta. Na kocki dakle razabireno četvorinu, pravi kut, te okomitu i razitu crtu; na četvercu (tetraedru), osmercu (oktaedru) i na piramidi trokut, i to na četvercu i osmercu istostraničan, a na piramidi istokračan, na svima pak šiljasti kut i kose crte; na bazi šestero — i osmero-strane prizme pravilan višekut (šestero — i osmerokut,) pravokutnik i tupi kut, napokon na valjku, čunju i kugli kružnicu i krivuglju.»

Na ovo odgovaram slijedeće:

Mi možemo doduše da poučimo djecu n. pr. u četvorini pomoću iste nacrtane na tabli, ali će je lakše shvatiti, pa će jasnija i trajnija njezina predodžba ostati djeci u pameti, kada im je pokažemo na kocki, jer četvorina sama po sebi ne opstoji, već je opažamo na komu tijelu: sad kao plohu, a sad kao dio koje njegove plohe. — Ovo budi rečeno i za ostale likove. — Čemu bi normalna osnova glasila: «Razabiranje likova, kutova i crta na tjesima, počimljuć s kocke,» kad bi se ovo odnosilo samo na učitelja, a ne na učenike? Bilo bi to drugčije rečeno a da i ne spominje tjelesa, jer bi se bilo pretpostavilo da učitelj, znajući mjerstvene oblike i bez tjelesa, znati će što će djecu da pouči.

Kada se mjerstvene oblike tumači pomoću tjelesa, prije svega predmet nije suhoparan, poučavanje je mnogo živahnije, pa se kod djece pobuguje neposredno zanimanje, taj glavni momenat svake pouke. Na ovakov se način djeci i lakše obnavljaju stečene spoznaje, osobito pak, kada im se desi prigoda da vide tijelo slično onomu, po kojemu su u školi bili poučeni. — Radi ovoga još i danas u nokom gradu Njemačke učitelj, kad hoće učenike da pouči u kocki, vodi ih k jednom spomeniku, koji ima za

podnožište kocku. — Upotrebljavajuć tjelesa, pri pouci o mjerstvenim oblicima, tumačeć djeci njihove česti i to počimljuć s kocke, postizavati će se dakle mnogo bolji uspjeh; tu ne će biti nenaravna skoka, niti će tumačenje normalne osnove na ovaj način biti netemeljito i krivo, a ne će se kositi sa svim didaktičkim načelima, paće slijediti će se ta načela i s njima se slagati.

S druge pak strane, kada bismo i kako poučili djecu u mjerstvenim tjesima, kojih ona moraju da izračunaju oplošje i obim, ako ne, (kako uprav ministarska naredba od 8. lipnja 1883. zahtjeva,) kroz sat risanja? Ako pri pouci drugih stvari može da posluži slika, ali je za ovu pouku neophodno potrebit sam predmet, inače, bez sumnje ne će biti nikad bistra shvaćanja ni željena uspjeha. Po tom se dakle, protivno od onoga, što kaže gosp. Kačić, ima tumačiti normalna osnova, da razabiranje likova, kutova i crta ima početi s onim, što učenici opažaju na kocki, pa dalje na ostalim tjesima.

Još imam opaziti, da se na kocki ne razabire samo četvorina, — koja nije najjednostavniji lik, kako bi htio gosp. Kačić, jer je trokut najjednostavniji, — pravi kut, te okomit i vodoravan pravac, nego i usporedne pravce, a ako se u jednoj četvorini (strani kocke) potegne dvokutnica, tad ćemo dobiti kos pravac, oštar kut i istokračan pravokutan trokut. Ovim će se načinom najbolje uputiti djecu u oštar kut, jer će za njih vrijediti nauka, da je oštar kut onaj, koji je manji od pravoga kuta, a to će se uprav opaziti ovim postupkom. Takogjer nije dobro rečeno «razitu crtu», ni «kosu crtu», nego valja reći: «razit ili vodoravan pravac i kos pravac», jer je i krivulja crta; takogjer valja reći: «pravilne prizme», a ne samo «prizme», jer se na svakoj prizmi ne vide pravilni višekut.

Bit će naravan postupak ako idemo od kocke na bridnjak, počimljuć s paralelopipeda, gdje ćemo opaziti pravokutnike, a pomoću jedne dvokutnice u njima raznostraničan trokut; pomoću dvije dvokutnice tup kut, — koji je veći od pravoga, a manji od dva prava kuta, što se može lijepo pokazati i koja će oznaka takogjer vrijediti za djecu, — tupokutan i oštrokutan trokut; onda isto-smjernjake, zatim pravilne i nepravilne višekute, počimljuć sa istostraničnim trokutom. Na kusočunju će se vidjeti inosmjernjake i. t. d.

Pri ovakovu postupku ne trebue učitelju nikakvo tumačenje ni poimanje perspektive, nit će se ogriješiti o ministarsku naredbu, koja ju u pučkoj školi sasvim isključuje.

Ivan Šoljan.

Iz naše organizacije.

Novo učiteljsko Društvo. Sa radošću konstatiramo, da smo kroz, more se reći, kratko vrijeme dočekali ustrojenje još jednog novog Društva, koje je treće po redu.

Učiteljsko Društvo za grad Korčulu i školski kotar korčulanski, već je konstituisano. Dne 28 ožujka birana je ova uprava: Predsjednik: Vjekoslav Pjerotić, Podpred-

sjednik: Stjepan Vekerić, Tajnik-blagajnik: Josip [Sladović, Književničar: Nikola Kirinčić. — Samuel Puhiera i Nikola Mlinarić odbornici.

Novome Društvu, želimo, što i pregjašnjima: biva, da cvate i napreduje u radu i bratskoj slozi!

Učiteljsko Društvo za Šibenik i školski kotar šibenski odlučilo je držati narodu javna predavanja prema svome pravilniku. Kada i gdje će se držati predavanja, ustanovit će se docnije, dok se izvrše neke formalnosti. Koji bi od drugova ili drugarica namjeravao držati predavanje, neka se preko društvenoga podpredsjednika gosp. Dane Petranovića prijavi i podnese izbor predavanja, te će se ustanoviti red, kojim će se držati predavanje.

Ovom prilikom spominjemo i mali uspjeh, što je postiglo šibensko Društvo. Parobrodarsko Društvo *Pio Negri e comp.* na molbu *učit. Društva*, pristalo je, da učitelji članovi Društva uz legitimaciju putuju na parobrodima sa

obaljenom cijenom, plaćajući III-i razred, a imajuće pravo putovati u I-om. I ovaj primjer svjedoči koliko vrijedi udruženje. Poznato nam je, da su se pojedinci mnogo puta obraćali parobrodarskom društvu kao učitelji zbog olakšice, ali su bili odbijeni. Što nije bilo moguće pojedincu, postiglo je *Društvo*, koje za to ima zaslugu. Upozorujemo drugove, da se upišu u društvo i radi koristi. Legitimaciju će primiti na zahtjev samo onaj, koji redovito uplaćuje Društvenu članarinu.

Po zaključku *Učit. Društva u Šibeniku*, odregjeno je, da se brzojavno, ili inače pozdravi svako bratsko Društvo učiteljsko u pokrajini, kada počne djelovati. Pozivljemo drugove da se svegjerno sžete svog glasila. Molimo ih, da nas kratkom vijesti izvijeste o svom radu i djelovanju, jer, kao što se vidi, sve, što se tiče naše organizacije, donosimo pod naročitom rubrikom.

Izračunavanje okružnog opsega.

(Piše S. K.)

Najznamenitije se obilježje današnje nastave očituje jamačno u nastojanju, da djeca shvate svaku istinu, da se naime obrazuje u njihovoj svijesti pojam jasan i razgovetan, a ne da im se pamet natrpaje šupljim riječima. Nego, ima jedinica, kod kojih se može samo teškom mukom razviti trajna i uspješna jasnoća. Nema bo sumnje, da djeca — a i odrasli — shvate časovito neki pojam, ali taj, ako je izoliran, lako ispade iz svijesti. O tom sam se uvjerio tijekom moga nastavljanja. Ne govorim o zaboravljanju — slabom pamćenju, nego o onoj duševnoj pojavi, koja se očituje kad ne shvaćamo odnošaj elemenata, koji sačinjavaju neku istinu, premda njezinu formulu pamtimo.

Ima pak jedinica, koje mi nastavljamo po njihovoj tradicijonalnoj firmi, pa trošimo vrijeme, da to objasnimo. Manjkavost jedinstvenosti uzrokuje iščeznuće svijesti, a konačno i pamćenje iznevjeri.

Takova je i jedinica «izračunavanje okružnog opsega». Promjer se množi sa π , a mi to π prikazujemo djeci, kao « $3\frac{1}{7}$ puta» promjer. To i zorno pokazujemo *prenašajući promjer u opseg, pa ostatak opsega u promjer* — i tim razvijamo u djeci uvjerenje, da je opseg « $3\frac{1}{7}$ puta više» od promjera, a ovaj « $3\frac{1}{7}$ puta manji» od opsega. Nikad jasnije?! Kako je jasan postupak, tako su — i još jasniji — izrazi?! To su prdeljuske i psihologiji i logici.

Pa — kako ćeš ti množiti sa $3\frac{1}{7}$? kako dijeliti tim brojem? Kako da to bude djeci jasno?!

Tome je kriva tradicijonalna forma računskih operacija. Da mi uspijemo, treba nam analizirati formule i doći do elemenata, pa onda drugim putem djecu voditi do zaključaka. Djeca imaju shvatiti realni odnošaj elemenata. A da to postignemo, moramo im ga zorno prikazati.

U navedenom slučaju poznati su elementi promjer i opseg. Da se jasno i razgovetno obrazuje pojam o njihovom odnošaju, valja ih odrediti. Uzet ćemo za promjer jedinicu mjere — m, pa ćemo gledati, koliko je m u opsegu. Uvjerit ćemo se, da će biti 3 m i $\frac{1}{7}$ m. Tad ćemo uzeti i dulje promjere — su 2, 3, 4 m, pa ćemo vidjeti, da li postoji stalan odnošaj megju ta dva elementa. Naš će vas postupak osvjedočiti, da promjeru od 2 m, odgovara opse 6 $\frac{2}{7}$ m, od 3 m opseg od 9 $\frac{3}{7}$ m, a onomu od 4 m opseg od 12 $\frac{4}{7}$ m i. t. d.

Iz poredanja brojeva na ovaj način:

$$1 \text{ m promjer} = 3\frac{1}{7} \text{ m opseg}$$

$$2 \text{ » » } = 6\frac{2}{7} \text{ » »}$$

$$3 \text{ » » } = 9\frac{3}{7} \text{ » »}$$

$$4 \text{ » » } = 12\frac{4}{7} \text{ » »}$$

uvigja se veoma lako, da 2, — 3 — i 4-strukom promjeru odgovara 2, — 3 — i 4-struki opseg. Tako je onaj konstatni odnošaj megju promjerom i opsegom okruga razjašnjen na najevidentniji način.

Računanje se izvodi zaključivanjem, dakle izvodnim postupkom.

N. pr. Promjer je okruga 15 m; kolik je opseg?

Riješenje: 1 m pr. = $3\frac{1}{7}$ m ops.

$$15 \text{ » » } = ?$$

$$15 \text{ m pr}^*) = 15 \times 3\frac{1}{7} \text{ m} = 46\frac{1}{7} \text{ m ops.}$$

Djeca imaju dobro zapamtiti u konkretnom obliku taj odnošaj: *Promjer 1 m, a opseg, $3\frac{1}{7}$ m.*

*) Da se govori potpuno: 15 m = 15 \times 1 m, ne treba spominjati.

Ova će premisa služiti uvijek kao uvjet u izvodnom računu. Djeca je se imaju sama uvijek sjećati, kao što recimo u postotnim računima moraju znati prevesti formulu 5% u premisu: $100 \dots = 5 \dots$

Iz opsega se nagje promjer takogjer izvagjanjem.

$$\begin{array}{l} 3\frac{1}{7} \text{ m opseg} = 1 \text{ m promjer} \\ 22 \text{ » » } = ? \\ \hline 22 \text{ m opseg} = 7 \times 1 \text{ m} = 7 \text{ m promjer,} \end{array}$$

$3\frac{1}{7}$ m i 22 m treba obratiti u isto imenovanje, dakle u sedmine: $\frac{22}{7}$ i $\frac{454}{7}$ m. Tad se mjeri $-\frac{22}{7}$ u $\frac{154}{7} = 7 \times$, po tom je $\frac{154}{7} = 7 \times \frac{22}{7}$ ili $22 \text{ m} = 7 \times 3\frac{1}{7} \text{ m}$.

Primijenjen je dakle izvodni postupak, koji svojom jedinstvenošću i evidentnošću oblaškaje shvaćanje i uvjetuje pridržanje u svijesti.

Slovnica u pučkoj školi.

Stijepo Kastropeli.

Jezik se ne može nipošto kao izumrla biljka izpitivati. — Jezik i život — to su nerazdruživi pojmovi, i izučavanje u ovom području nije ništa drugo, nego proizvagjanje iznova. *Humbolt.*

Slovnica se bavi oblicima riječi i govora, pa je po tom čisto formalna nauka. Kao takova, ne obazire se ona nimalo na misao, što je riječ i njezin oblik, dotično red riječi u sebi krije. Skup sistematskih promjena u govoru sačinjava gramatiku. Meže se po tom poznavati gramatika i nepoznatog jezika; a prije su i teoretično preporučali učenje samoga jezika pomoću gramatike. Dok se to moglo opravdati za tugje jezike, a može se opravdati donekle i danas, bilo je pravi apsurdum za učenje materinjskoga jezika. Onaj govor, te se razvija neodjelivo od misli naše, koji je usagjen u krvi našoj, njega da priopćimo drugome pomoću pravila i iznimaka, i to maloj djeci!

Ali poučavanje slovnice na starinsku nije danas samo apsurdum, nego i velika šteta za cjelokupni duševni razvitak djece u opće i za razvitak govorne spremnosti napose. Stara škola nije ni imala čim «da ubije vrijeme», nego gramatikom, ali današnja ima prečega posla mješte ubijanja vremena, ima, hoću reći, da preporodi svijet u duhu, da ga probudi na život. — Pa ipak, mješte da navedemo djecu na vrelo znanja, da im obrazujemo duh i govor, mi je još danas učimo slovničkim apstrakcijama. Mješte da jezikoslovna obuka bude, kako Kellner veli, duševnom razvitku ono, što je svjetlost, i zrak životu, ona ubija slovnicom svaki polet duše.

Svaki nastavnik zna, koliko mu muke dava sistematsko obragjivanje nast. osnovom odregjenog slovn. gradiva. Koliko se ta nastava prima duha dječijeg i koliko je koristi od nje u životu — na to malo koji od onijeh, te joj posvećuje ure i ure, misli. Oni ti je obično brane sa «ali», koje neumjeđu niti mogu razložno popuniti. Barem ti razlozi ne vrijede za puč. školu. Evo dva, da ih vidimo. Oni kažu: «Treba poznati zakone svoga jezika, da budeš svijestan onog — recimo — oblika, što ga izgovoriš. Drugo: «Pomoću naučenih pravila ispraviti će se

pogrješke govora». Prvi razlog ne vrijedi za psihologa, pa ni za onog, te shvaća svrhu pučke škole. Pa i onda, kad bi zakoni jezični bili za malu djecu i kad bi imali kakove koristi za život, ta bi bila teoretična, pa bi po tome, po principu o najkorisnijem znanju, došla na najzadnje mjesto. Iskustvo pak negira svaku, temeljitost, drugome razlogu, jer se ne zna, da je ikad itko naučio jezik po gramatici.

Nego, često se čeljade utječe slovnici, ja samo nju držim, da je jezikoslovna nastava. Da zaželiš od njih čuti koju jezičnu partiju, čuo bi čisto definicija o dijelovima govora ili vrstama rečenica, a često i letanije iznimaka. Razgovor o ovom, što su učili u nastavi realnih predmeta, ne bi ni cijenili, da spada u jezičnu nastavu.

Danas se — barem teoretično — slovnička obuka postavila na drugi, njezinoj zadaći odgovarajući temelj. Njoj je u pučkoj školi zadaća, da potpomaže korektnom shvaćanju i izrazivanju misli, bilo usmeno ili pismeno. Slovnica je tu radi govora, a govor je osjetljivo ruho naše misli. Svaka riječ ima svoju ideju, a svaki poregaj i vez riječi odgovara odnošaju ideja, na koje se odnose te riječi. Neke — promjenjive — riječi imaju više oblika, a svaki taj oblik ili ima svoju ideju ili odgovara drugom odnošaju ideja. Stoga svaka riječ, što se izgovori, mora da probudi u našoj svijesti pripadnu ideju, a svaki vez riječi pripadni odnošaj ideja: riječ ima biti nerazdruživa od misli. To je prirodni zakon. Stoga slovnica mož usavršiti govor samo na taj način, da misao bude jasna i razgovetna, te odjevena pravim oblikom, da i vez misli bude u redu, te izražen pripadnim poredanjem riječi. Pri tom će se nevaljali oblici i izrazi odbaciti.

Ali prije nego o tom rečem, što mislim, trebat će odrediti gradivo, koje se ima obraditi u pučkoj školi u opće, a u našoj u kotaru napose. Ja razlikujem opći i posebni dio; to jest onaj dio nast. gradiva, što se mora preduzeti u svakoj pučkoj školi, i onaj, što se ima preduzeti u stanovitom kraju, prama njegovim specijalnim jezičnim prilikama.

(Slijedit će.)

VJESNIK.

Otvoren je natječaj na razna učiteljska mjesta po svima kotarima pokrajine. Tko želi znati o potankostima, upućujemo ga na posljednje brojeve «Objavitelja dalmatinskog.» gdje će vidjeti na koja je mjesta raspisan natječaj.

Učitelj, zastupnički kandidat. Nadučitelj u Spljetu, predsjednik našega Saveza g. *Franjo Bradić*, kandidira u devetom izbornom srezu t. j. u Spljetu i okolici. Njegovu je kandidaturu službeno proglasila i preporučila starčevićanska stranka prava. Kao što na drugom mjestu u ovom listu zgodno primjećuje naš drug, mi od našega rada odstranjujemo svaku politiku i političku partiju, ostavljajući drugovima u tome slobodan izbor.

Ne mjerimo vrijednost našega druga po njegovom političkom opredjeljenju, već po tome, koliko njegov rad ima uspjeha u društvenim i prosvjetnim prilikama našega naroda. I uprav za to, mi prama kandidaturi druga *Bradića* i ne možemo ostati ravnodušni. Kao demokratski stalež ne podvrgavamo kritici program stranke, po kojoj on kandidira i kojoj napokon kao slobodan čovjek može i da pripada. Jedino iznosimo kao primjer predusretljivosti, kojom stranka ukazuje priznanje jednom pučkom učitelju, što do sada nije bivalo. Pa dočim harni smo starčevićanskoj stranci prava, što prva dade izgled u priznanju poštovnog rada pučkog učiteljstva u njezinoj stranci, nadamo se da će i u buduće učitelji, koji pripadaju ostalim političkim strankama kod nas znati svojim radom i postojanošću nputiti stranke, da se okane dosadašnje isključivosti i da u narodnom zastupstvu opredijele pristojan broj učitelja, koji živeći u narodu i posmatrajuć mu potrebe, život i djelovanja najbolje ga poznaju.

Gragjanska škola u Kninu. Doznajemo, da je Općinsko Vijeće u Kninu potražilo od školske vlasti, kako bi u mjestu uspostavila gragjansku školu. Svoju je preporuku Općina popratila abavezom, da će njekeje troškove sama uzdržati. Željeli bi bilo, da ovaj lijepi primjer Općine kninske prihvate sva naša mjesta, gdje je sijelo C. K. Poglavarstva, pa i druga, gdje su veće Općine. Za potrebe našega naroda, osobito seoskog, one su daleko korisnije od niže gimnazije, ili realke, za kojima naš svijet toliko čezne. Nema sumnje, da će im školska Vlast udovoljiti molbi, a mi ćemo biti radosni, da što prije zabilježimo na ovom mjestu ostvorenje gragjanske škole u Kninu.

Naši o nama. U broju od Ožujka zagrebačke «Škole», drug *Vicko Dorbić* iznosi kratak pregled rada našeg *Sarexa*. Preporučuj^o osnivanje učiteljskih Društava u pojedinim kotarima. Spominje namjeru *Sarexa* da se što prije pokrene omladinski list u Dalmaciji. Ističe nuždu o povećanju opsega i češćem izlaženju «Učiteljskog Glas» o kome veli, da je «mezimče dalmatinskog učiteljstva, pa će ga ovo znati i čuvati kao obo oka u glavi.»

U svesci od Marta mjeseca beogradskog «Učitelja», drugi naš vrijedni drug *Ilija Kutlača* nadopunio je uz neke opaske referat o školama u Dalmaciji *P. Dabinovića*. U književnom pregledu istog lista, napisao je referat o *Anderličevoj* «Čitanci za odrasle analfabete.»

Prava Crvena Hrvatska, donosi niz članaka o školskim prilikama kod nas. U zadnjem broju nepoznati pisac predlaže ukinuće mjes. školskih nadzornika, jer nesavremeni i bez sposobnosti.

Doskočića u nuždi. Učiteljstvo Gornje Austrije namjeravalo je dne 16. Veljače o. g. biva; za trajanja

škole održati opću skupštinu učiteljsku u Lincu. Nijesu taj dan dobili dopusta, pošto su skupštinom namjeravali imponirati Zemaljskom Saboru radi uređenja učiteljskih plaća. U nevolji poslužili su se doskočićama. Odlučise sazvati skupštinu noću. I zbilja; na skupštinu je pristupila oko tisuću učitelja i učiteljica uz mnoge poteškoće. Vijećalo se do iza ponoći. Po svršetku prihvaćen je zaključak, po kome se razabire, da je 75% učiteljskih porodica pasivno u kućanstvu. Obvladali su ih dugovi zbog oskudice. Obraćaju se Saboru molbom, da se sve učiteljske osobe pučkih i gragjanskih škola izjednače sa zemaljskim činovništvom od četiri niža razreda.

U Zagrebu namjeravaju podignuti spomen ploču hrvatskom historiku *Ivanu Krst Thalčiću*. Dični pokojnik mnogo je radio na polju hrvat. kulturne istorije. Znamenita mu je obrana glagolice u biskupiji zagrebačkoj. Prinos sa zahvalnošću prima u Zagrebu g. *E. Laszowski*. —

Štajersko učiteljstvo za povišicu plaće. *Brat Slovenac* iz Štajerske piše nam: Samo u kratko, saopćavam braći u Dalmaciji, kako smo zimom u Štaj. Gradcu držali imponentnu i neobičnu do sada učitelj. Skupštinu. Drugova iz sve Štajerske bilo je preko 2000 — bez razlike narodnosti i vjere. Naša prisutnost pokrenula neobičnu pažnju i sudjelovanje cijelog Graca. Bilo je mnogo gostiju, megu ovima i nar. zastupnika. Učitelj *Otter* iz Graca okrenuvši se zastupnicima reče: Učiteljstvu se mora pomoći. Zemlja je na to prinugjena, jer sadašnje plaće ne odgovaraju potrebama učiteljstva. Ne ćemo riječi, već djela! Mi vršimo našu dužnost. Vršite vi sada vašu! Prihvaćeno je pet rezolucija. Sve se odnose na povišenje beriva. Traži se još *isključivo*, da se učiteljske plate potpuno *izjednače* sa onima državnih činovnika.

O mirovini. Dva su pitanja nastala: I. o mirovini svih učitelja u obće II. o mirovini onih starijih učitelja, koji su bili (po njihovoj svjedočbi zrelosti) usposobljeni za stalno pokrića podučiteljskog mjesta.

O I pitanju bavili smo se u br. 1 ovog lista, i držimo da je svestrano obragjeno. Uvod ove razprave je netočan, jer se ista neodnosi na pitanje II. O ovom se je pitanju pozabavio drugi dopisnik u broju 2 ovog lista *Pisac* prve razprave hotice nije htjeo baviti se o II pitanju jer je o tom tada visio utok na ministarstvu. Utok je bio odbijen odlukom 29-I br: 50.800 oslanjajući se na § 40 pok. zak. 18-7-1895. Utok za I pitanje upravit će se na ministarstvo čim prilika dogje. A da pitanje o drug j točki bude brzo i konačno riješeno, valjalo bi da se utičnik obradi administrativnom sudištu proti gori spomenutoj odluci. Tko može, a i na zgodi je neka u tom smislu nastoji oko gosp. *Marka Franića* učitelja u *Primoštenu*. Trošaka nema, a kad bi ih bilo, uprava ovog lista jamči utičniku da on u tom slučaju neće pretrpiti niti najmanje štete. Razsudba administrativnog sudišta i kompetentna je da zakone tumači, a i odlučujuća. Nebude li se pak dao skloniti na utok gori spomenuti naš kolega, kako nam javljaju, nova će se prilika brzo pružiti.

Poruke uredništva.

Gosp. *Davidović Žegar*; Primili smo i hvala. Budemo li moći i kad se sгода pruži upotrebiti ćemo — Pozdravljamo.